

Sygn. akt I ACa 434/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 października 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Bogusław Dobrowolski
Sędziowie	:	SA Elżbieta Bieńkowska (spr.) SA Jadwiga Chojnowska
Protokolant	:	Anna Bogusławska

po rozpoznaniu w dniu 27 października 2016 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **J. M. (1)**

przeciwko (...) **S.A. w W.**

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku

z dnia 31 marca 2016 r. sygn. akt I C 181/15

I. oddala apelację;

II. zasądza od powódki na rzecz pozwanego 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów instancji odwoławczej.

(...)

UZASADNIENIE

Małoletnia powódka J. M. (1), reprezentowana przez swego przedstawiciela ustawowego P. M., wniosła o zasądzenie od pozwanego (...) S.A. z siedzibą w W. w związku ze śmiercią swojej matki J. M. (2) w wypadku drogowym mającym miejsce w dniu (...), tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę oraz odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej następujących kwot: 80.000 zł zadośćuczynienia i 90.000 zł odszkodowania wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 2 czerwca 2012 r. do dnia zapłaty, a także kosztów procesu.

Pozwany (...) S.A. z siedzibą w W. wnosił o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powódki na jego rzecz kosztów procesu. Kwestionując wysokość zgłoszonego roszczenia, wskazał, że wypłacił już w postępowaniu likwidacyjnym powódce odpowiednie kwoty pieniężne tytułem zadośćuczynienia i odszkodowania.

Wyrokiem z dnia 31 marca 2016 r. Sąd Okręgowy w Białymstoku zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 110.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 18 grudnia 2014 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałym zakresie, zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 3.450,28 zł tytułem zwrotu części kosztów procesu oraz nakazał zwrócić na rzecz powódki ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Białymstoku kwotę 296,66 zł tytułem niewykorzystanej w sprawie zaliczki.

Sąd ustalił, że w dniu (...) doszło do wypadku komunikacyjnego, w wyniku którego zginęła matka powódki J. M. (2).

W chwili zdarzenia powódka miała 7 lat. Bezpośrednio przed wypadkiem zmarła zajmowała się wychowaniem powódki i jej młodszej siostry oraz pomagała mężowi w prowadzeniu działalności gospodarczej. Przed urodzeniem dzieci pracowała w biurze rachunkowym. Była silnie związana z dziećmi. Powódka bardzo przeżyła śmierć matki, moczyła się w nocy. W trakcie nauki czytania płakała przy każdej czytance, w której występowała postać matki.

Pozwany jako ubezpieczyciel sprawcy wypadku uznał swoją odpowiedzialność co do zasady.

W aktach sprawy oraz w aktach szkody brak jest konkretnej daty zgłoszenia pozwanemu okoliczności śmierci J. M. (2). Decyzją z dnia 20 czerwca 2012 r. pozwany przyznał na rzecz powódki kwotę 30.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Pismem datowanym na dzień 11 września 2014 r. pełnomocnik powódki wezwał pozwanego do dopłaty do przyznanego zadośćuczynienia w kwocie 90.000 zł oraz do zapłaty stosownego odszkodowania w kwocie 150.000 zł. Wobec braku odpowiedzi pozwanego, pełnomocnik powódki pismem z dnia 8 listopada 2014 r. wezwał pozwanego do zajęcia ostatecznego stanowiska w sprawie. Decyzją z dnia 17 listopada 2014 r. pozwany przyznał na rzecz powódki kwotę 10.000 zł tytułem stosownego odszkodowania w związku z pogorszeniem się jej sytuacji życiowej. Pismem z dnia 19 grudnia 2014 r. pełnomocnik powódki przedłożył dodatkowe dokumenty na poparcie swoich roszczeń. W odpowiedzi na powyższe pozwany w piśmie z dnia 5 stycznia 2015 r. wskazał, iż nie znajduje podstaw do zmiany swojego stanowiska.

Sąd - odwołując się do art. 446 § 3 k.c. oraz mając na względzie wnioski wynikające z opinii biegłej psycholog - przyjął, że sytuacja życiowa powódki, która miała tylko 7 lat w momencie śmierci matki, uległa znacznemu pogorszeniu. Powódka bezpowrotnie utraciła wsparcie i pomoc matki w różnych sytuacjach życiowych. Negatywne emocje spowodowały długotrwały uszczerbek na zdrowiu powódki w wysokości 3%. W przyszłości będzie ona potrzebowała wsparcia psychologicznego. Niemniej jednak zdaniem Sądu żądana przez powódkę kwota 90.000 zł, do której doliczyć należy kwotę 10.000 zł wypłaconego przez pozwanego odszkodowania, jest znacznie zawyżona. Przesłanki zasądzenia stosownego odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 k.c. są bowiem całkiem odmienne niż w przypadku roszczenia z art. 446 § 2 k.c.

W konsekwencji, w ocenie Sądu stosownym, odczuwalnym ekonomicznie, a jednocześnie rozsądnym odszkodowaniem należnym powódce na podstawie art. 446 § 3 k.c. jest kwota 40.000 zł, którą należało pomniejszyć o kwotę 10.000 zł wypłaconego dotychczas przez pozwanego odszkodowania. Jednocześnie zdaniem Sądu odpowiednią jest też żądana przez powódkę tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w rozumieniu art. 446 § 4 k.c. kwota 80.000 zł. Sumując ją bowiem z otrzymanym dotychczas, znacznie zaniżonym zadośćuczynieniem w kwocie 30.000 zł, otrzymamy kwotę 110.000 zł., która umożliwi powódce złagodzenie doznanej krzywdy i pomoże w dostosowaniu się do nowej sytuacji.

Wobec powyższego Sąd uwzględnił powództwo w przeważającej części na podstawie art. 446 § 3 i 4 k.c. W zakresie natomiast żądania kwoty 60.000 zł tytułem stosownego odszkodowania Sąd roszczenie oddalił.

O odsetkach Sąd orzekł na mocy art. 481 k.c. oraz art. 817 § 1 i 2 k.c., zaś o kosztach procesu na podstawie art. 100 k.p.c. poprzez stosunkowe ich rozdzielanie odpowiednio do wyniku sprawy, gdzie roszczenie powódki zostało uwzględnione w 65%.

Apelację od tego wyroku wywiodła powódka. Zaskarżając go w części oddalającej powództwo, zarzuciła naruszenie następujących przepisów prawa:

1) art. 446 § 3 k.c. poprzez uznanie, iż kwota stosownego odszkodowania ustalona w łącznej kwocie bazowej 40.000 zł jest współmierna do stopnia i zakresu znacznego pogorszenia się sytuacji rodzinnej i majątkowej małoletniej, jak też i orzecznictwa sądów, albowiem pominięto, że nie tylko utraciła ona wsparcie matki, ale też w znacznym stopniu ojca, który poświęca czas dla założonej nowej rodziny i prowadzonej działalności gospodarczej z uwagi na zachwianie jej stabilności, nadto utraciła ona możliwość wychowania się w pełnej naturalnej rodzinie i zmianie uległa jej sytuacja materialna w zakresie możliwości wsparcia finansowego w związku z zapaścią finansową w firmie ojca wywołaną tragiczną śmiercią współmałżonki,

2) art. 100 zdanie drugie k.p.c. poprzez nieuwzględnienie w niniejszej sprawie zasady obciążenia kosztami procesu przeciwnika, gdy określenie należnej jej sumy zależało od oceny sądu, a ponad wygrała ona proces w 64,8%, a więc w znacznej części.

W oparciu o powyższe zarzuty powódka wносиła o zmianę zaskarżonego wyroku w części poprzez podwyższenie zasądzonej kwoty do 170.000 zł oraz zasądzenie na jej rzecz od pozwanego w całości kosztów procesu za pierwszą instancję. Domagała się także zasądzenia od pozwanego na jej rzecz kosztów procesu za drugą instancję według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Wstępnie wskazać należy, że w niniejszej sprawie nie były kwestionowane ustalenia faktyczne. Co więcej, skarżąca w apelacji nie podniosła zarzutów dotyczących naruszenia prawa procesowego, które stosownie do uchwały składu siedmiu sędziów z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07 (OSNC 2008, nr 6, poz. 55) wiążą sąd drugiej instancji. Sąd Apelacyjny podzielił więc w całości poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia i przyjął je za własne, uznając za zbędne ponowne ich przytaczanie.

Odnosząc się natomiast do sformułowanego w apelacji zarzutu naruszenia art. 446 § 3 k.c. wskazać trzeba, że ocena pogorszenia sytuacji w związku ze śmiercią osoby najbliższej powinna być prowadzona w oparciu o szczegółową analizę położenia, w jakim znajduje się osoba uprawniona, z uwzględnieniem wszystkich okoliczności, które mają wpływ na jej warunki (trudności) życiowe, wiek, stopień samodzielności życiowej, stosunki rodzinne i majątkowe, warunki wychowawcze oraz przeprowadzenie porównania z sytuacją, w jakiej znalazłby się uprawniony, gdyby nie śmierć osoby bliskiej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2012 r., sygn. akt II CSK 677/11, opubl. LEX nr 1228438). W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się przy tym, iż odszkodowanie, które sąd może zasądzić na podstawie art. 446 § 3 k.c. zmierza do naprawienia uszczerbku o charakterze majątkowym, lecz pozostaje w ścisłym związku z elementem niemajątkowym. Z tego względu w ramach ustalania rozmiaru szkody uwzględnia się takie czynniki niewymierne jak utrata oczekiwanego wparcia na przyszłość (nie tylko materialnego), cierpienie związane z utratą osoby bliskiej i osłabienie aktywności życiowej oraz motywacji do przewycięzania trudności życia codziennego, pogorszenie stanu zdrowia w następstwie cierpienia i poczucia krzywdy (zob. przykładowo wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2010, IV CSK 170/10, niepubl.). Nie zmienia to jednak zasadniczego faktu, że zarówno uszczerbek materialny, jak i niematerialny muszą łącznie doprowadzić do szkody w postaci znacznego pogorszenia sytuacji życiowej poszkodowanego.

Odszkodowanie to ma zatem szczególny charakter, polegający na dążeniu do naprawienia szkody majątkowej, która jest ściśle powiązana ze szkodą niemajątkową, a ponadto obie postacie tych szkód wzajemnie negatywnie na

siebie oddziałują, skutkując znacznym pogorszeniem sytuacji życiowej. Powoduje to trudności w ścisłym wyliczeniu rozmiaru tej szkody, stąd mowa o "stosownym", a nie "należnym" odszkodowaniu i wymaga rozważenia wszystkich okoliczności konkretnej sprawy.

Treść podniesionego w apelacji zarzutu naruszenia art. 446 § 3 k.c. oraz argumenty przytoczone w jego uzasadnieniu wskazują na to, że skarżąca zarzuca błędne zastosowanie tego przepisu polegające na nieuwzględnieniu przy określeniu rozmiaru odszkodowania szeregu okoliczności. Zarzut ten jest jednak chybiony. Sąd pierwszej instancji uwzględnił bowiem wszystkie ustalone w sprawie okoliczności mające znaczenie dla oceny czy nastąpiło znaczne pogorszenie sytuacji życiowej powódki w rozumieniu art. 446 § 3 k.c. W szczególności uwzględnił wiek powódki, fakt, że utraciła wsparcie i pomoc matki w różnych sytuacjach życiowych, także w przyszłości, a także fakt, że negatywne emocje spowodowały uszczerbek na zdrowiu powódki wywołujący potrzebę wsparcia psychologicznego.

Z ustaleń faktycznych Sądu I instancji – których, co zostało już wyżej zasygnalizowane, skarżąca nie negowała – nie wynika natomiast, aby aktualna sytuacja materialna powódki na skutek śmierci matki uległa znaczącej zmianie. Zawarte w apelacji twierdzenia dotyczące „zapaści finansowej w firmie ojca wywołanej tragiczną i nagłą śmiercią współmałżonki oraz braku możliwości rozpoczęcia działalności gospodarczej przez tragicznie zmarłą matkę małoletniej powódki” nie znajdują oparcia w zebranych materiale dowodowym. Ojciec powódki, pod którego opieką powódka się znajduje, nadal prowadzi działalność gospodarczą. Ze znajdujących się w aktach szkodowych zeznań podatkowych wynika, że przychody z tej działalności po 2009 roku nie tylko że nie zmniejszyły się, ale znacznie wzrosły. Wprawdzie obniżyły się wykazywane w zeznaniach podatkowych dochody z tej działalności, ale było to następstwem znacznego wzrostu kosztów uzyskania przychodów. W świetle zatem jedynie omawianych dokumentów – a innych dowodów powódka nie przedstawiła – w żadnym razie nie znajduje usprawiedliwienia wnioski aby zmniejszenie dochodów z działalności (notabene nadal dość znacznych) pozostawało w związku przyczynowym ze śmiercią matki powódki. Nie wynika też z przeprowadzonych w sprawie dowodów aby matka powódki planowała rozpoczęcie działalności gospodarczej .

Pogorszenie sytuacji życiowej powódki zauważalne jest oczywiście w aspekcie niematerialnym, gdyż utraciła ona możliwość wychowywania się w pełnej rodzinie naturalnej. Brak matki w pewnym zakresie łagodzi powódce jednak obecność w jej życiu macochy, z którą relacje – jak wynika z opinii biegłej psycholog – układają się co do zasady prawidłowo, a w każdym razie nie są zaburzone. W tej sytuacji nie przekonuje argument, że omawiany aspekt pogorszenia sytuacji życiowej uzasadnia przyznanie małoletniej powódce odszkodowania w kwocie przewyższającej wysokość ustalonej przez Sąd Okręgowy w zaskarżonym wyroku, a więc w kwocie 40.000 zł.

Chybiony był również zarzut naruszenia art. 100 zdanie drugie k.p.c. W sytuacji bowiem gdy powództwo, tak jak w niniejszej sprawie zostało uwzględnione tylko w części, w świetle dyspozycji art. 100 k.p.c. sąd jest uprawniony do stosunkowego rozdzielenia poniesionych przez strony kosztów procesu. I jakkolwiek w końcowym fragmencie przywołanego przepisu przewidziano możliwość obciążenia jedynie jednej ze stron obowiązkiem zwrotu wszystkich kosztów m.in. wówczas, gdy określenie należnej sumy zależało od oceny sądu, niemniej jednak nie można zapominać, że sam charakter roszczenia nie może przesądzać o zaniechaniu zastosowania zasady stosunkowego rozdzielenia. W takiej sytuacji bowiem w każdym wypadku dochodzenia roszczenia z tytułu odszkodowania, bądź zadośćuczynienia istniałby obowiązek obciążenia kosztami przeciwnika procesowego. Kodeks postępowania cywilnego takiej reguły jednak nie zawiera. Niedopuszczalne jest zaś przerwianie na drugą stronę procesu ryzyka związanego z błędną oceną przez powoda przysługującego mu roszczenia i w konsekwencji nierealistyczne określenie jego wysokości (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2011 r., sygn. akt II CZ 5/11, opubl. LEX nr 847126).

Biorąc więc pod uwagę stosunek wartości przedmiotu sporu (170.000 zł) do kwoty, do której powództwo zostało uwzględnione (110.000 zł), stanowisko Sądu Okręgowego o zasadności proporcjonalnego rozdzielenia kosztów, zasługiwało na aprobatę.

Z tych przyczyn Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację powódki jako nieuzasadnioną.

Konsekwencją tego rozstrzygnięcia było zaś zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego w oparciu o art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 zd. pierwsze k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. kosztów postępowania odwoławczego, na które to koszty złożyło się wynagrodzenie pełnomocnika ustalone w kwocie minimalnej 5.400 zł na podstawie § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 1804).

(...)